

УДК 2-758:355.1:364-1

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.8>

КАПЕЛАНСЬКО-ВОЛОНТЕРСЬКЕ СЛУЖІННЯ ЯК ФОРМА ДУХОВНОЇ І ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВИХ НА ПЕРЕДОВІЙ

Володимир Зуйков

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики,
кафедра богослов'я та релігієзнавства
вул. Пирогова, 9б, 01601, м. Київ, Україна*

У статті досліджується капелансько-волонтерське служіння як ефективна форма духовної та психосоціальної підтримки військовослужбовців, які перебувають на передовій у контексті сучасної війни в Україні. За браку кваліфікованих психологів на передовій, значення волонтерського капеланського служіння постійно зростає, що підкреслює його актуальність і нагальну потребу у комплексному міждисциплінарному вивченні. Розглядаються специфіка, структура та основні функції капеланської діяльності в стабілізаційних пунктах та військових шпиталях, а також її значення для підтримки морально-психологічного стану бійців. Висвітлюється роль протестантських капеланських команд у забезпеченні безперервної духовної опіки, кризового консультування, організації зон відпочинку, проведенні богослужінь і таїнств за згодою учасників. Аналізуються виклики, з якими стикаються капелани-волонтери, зокрема відсутність спеціалізованої підготовки, ризику вторинної травматизації, брак офіційного статусу та міжконфесійна координація. Визначається потреба в розробці навчальних програм, формалізації капеланської діяльності, налагодженні постротаційної підтримки та посиленні міжконфесійної співпраці. Додатково досліджується соціокультурний контекст капеланського служіння, що дозволяє зрозуміти його важливість не лише як інструменту психологічної реабілітації, а й як механізму збереження духовної ідентичності, моральної стійкості та гуманітарних цінностей в умовах війни. Здійснено аналіз впливу капеланської діяльності на формування атмосфери підтримки і взаєморозуміння серед військових різних віросповідань, що особливо важливо для багатоконфесійного українського війська. Підкреслено, що капелансько-волонтерське служіння сприяє не тільки подоланню стресу, але й загальному відновленню бойового духу та адаптації військовослужбовців до екстремальних умов бойових дій.

Ключові слова: капеланське служіння, волонтерство, духовна підтримка, психосоціальна підтримка, стабілізаційні пункти, військові шпитали.

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах широкомасштабної збройної агресії Росії проти України Збройні сили України (ЗСУ) виконують не лише оборонну, а й національно-об'єднавчу місію, ставши символом спротиву, гідності й надії для мільйонів українців. У цьому контексті надзвичайно важливим стає питання підтримки морально-психологічного стану військовослужбовців, зокрема тих, хто перебуває в зоні бойових дій, проходить лікування або реабілітацію після поранень. ЗСУ зазнають колосального фізичного, психологічного та духовного навантаження, що потребує цілісної відповіді – не лише медичної, а й душпастирської.

Одним із ключових середовищ, де особливо гостро відчувається потреба в духовній та психосоціальній підтримці, є стабілізаційні пункти та шпитали на передовій. Саме там зосереджена значна частина поранених, емоційно виснажених або психологічно травмованих військовослужбовців. У цю критичну точку включаються капелани-волонтери,

зокрема представники протестантських церков, які здійснюють регулярне ротаційне служіння, виконуючи роль духовних наставників, кризових консультантів і моральної опори.

Їх постійна присутність, доступність для особистого спілкування, молитви, надання базової допомоги – формують той «м'який тил», у межах якого військовий може тимчасово зупинитися, відчути людяність, отримати емоційну підтримку та знайти сили для подальшого служіння. В умовах нестачі кваліфікованих психологів на фронті роль волонтерського капеланського служіння лише зростає, що робить цю тему надзвичайно актуальною й такою, що потребує системного міждисциплінарного дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати капелансько-волонтерське служіння як ефективну форму духовної і психосоціальної підтримки військовослужбовців Збройних сил України на передовій, зокрема у стабілізаційних пунктах та військових шпиталях, в умовах війни; виявити специфіку, функції та значення цього служіння в контексті забезпечення морально-психологічної стійкості та духовного супроводу захисників.

Основне викладення матеріалу Капеланське волонтерське служіння в стабілізаційних пунктах та шпиталях на передовій є унікальним феноменом сучасної війни в Україні. Воно об'єднує елементи духовної опіки, гуманітарної підтримки, психологічної допомоги та міжконфесійної співпраці. Хоча формально капелани належать до певних конфесій або релігійних організацій, у реальних умовах фронтового служіння міжконфесійні бар'єри часто стираються перед спільною метою – підтримати людину в найважчий момент.

Абсолютну більшість волонтерського капеланського служіння в стабілізаційних пунктах здійснюють представники протестантських церков, зокрема капелани, пов'язані з Євангельськими християнами-баптистами. Ці спільноти за останні роки створили одну з найорганізованіших систем ротаційного служіння: кожного тижня на передову виїжджають команди капеланів, які проживають поряд із пораненими у тих самих шпитальних умовах. Це не просто «візити підтримки» – це справжнє співпереживання, постійна присутність поруч із військовими в періоди фізичного болю та психологічної кризи [1].

Окремим прикладом міжконфесійної співпраці є діяльність ГО «Християнська служба порятунку», яка координує поїздки капеланів різних деномінацій, включаючи греко-католиків, православних та протестантів. У таких групах налагоджується реальний діалог і партнерство задля служіння бійцям незалежно від їх віросповідання.

Подібним, хоча і більш хаотичним прикладом є діяльність капеланів-волонтерів, які теж належать до різних деномінаційних та конфесійних спільнот і їздять під координацією ГО «Капеланський патруль». Основною сферою роботи даної організації є різні відомства Міністерства внутрішніх справ, але з початком повномасштабного вторгнення діяльність її членів розповсюдилась на всіх військовослужбовців, а не лише на воєнізовані підрозділи МВС.

У межах ротаційного волонтерського служіння капеланські команди реалізують комплексну модель допомоги, яка охоплює як духовний, так і побутово-психологічний вимір. Найбільш поширеним форматом є щотижневі ротації, коли команда з кількох капеланів приїжджає до стабілізаційного пункту або шпиталю та залишається там на 7–10 днів, проживаючи в тих самих умовах, що й військові. Капелани ночують у палатах або безпосередньо на території медичних частин, аби бути доступними 24/7 [2].

Одним із ключових елементів капелансько-волонтерського служіння є створення мобільних локацій для короткочасного відновлення бійців. Такі зони, зазвичай облаштовані у стабілізаційних пунктах або в безпечних місцях поблизу шпиталів, забезпечуються гарячими напоями (чаєм, кавою), солодощами, свіжими фруктами, засобами особистої гігієни, а також змінним одягом. Мета таких просторів надати військовим можливість на

кілька хвилин вийти з напруги бойових дій, поспілкуватися в невимушеній атмосфері, відновити сили, відчути людське тепло й турботу. Ці зони відпочинку мають терапевтичний ефект і часто стають першою точкою емоційного розвантаження для поранених чи виснажених бійців.

Капелани виступають як душпастирі, духовні наставники та кризові консультанти. Вони ведуть індивідуальні бесіди з військовими, вислуховують їхні переживання, моляться разом, надають духовну підтримку в ситуаціях втрати побратимів, поранень, психологічної травми або відчаю. Часто капелани спілкуються не лише з пораненими, а й із медичним персоналом, який також зазнає сильного емоційного виснаження. Завдяки своїй постійній присутності, капелани формують довірливі зв'язки, що сприяє більш ефективному духовному зміцненню та стабілізації емоційного стану військових [3].

Залежно від обставин, капелани організовують короткі богослужіння, міжконфесійні молитви або духовні розмови. Ці заходи носять відкритий характер і не нав'язують релігійних переконань. Їхнє завдання створити атмосферу внутрішнього миру, надати сенс у переживаннях і вселити надію. Часто такі служіння проводяться в польових умовах, на відкритому повітрі або у приміщеннях, які тимчасово пристосовані до молитовних зібрань. Проповіді мають підбадьорливий, душевний і підтримувальний характер.

За запитом та можливістю, капелани проводять християнські таїнства, зокрема Хліболомлення (Вечерю Господню), для військових, які бажають долучитися до духовного досвіду у кризовий момент. В окремих випадках, якщо військовослужбовці належать до інших конфесій чи релігій, капелани організовують приїзд священнослужителів відповідного віросповідання. Це підкреслює відкритість служіння, міжконфесійну повагу і глибоку увагу до духовних потреб кожної особистості незалежно від її релігійної ідентичності. Такий комплексний підхід дозволяє капелансько-волонтерському служінню бути важливою ланкою у системі підтримки військовослужбовців, зміцнюючи їх моральний дух і сприяючи збереженню психічного здоров'я в екстремальних умовах фронту [4].

Капелансько-волонтерське служіння в стабілізаційних пунктах і шпиталях на передовій відіграє системну роль у забезпеченні духовної і психосоціальної підтримки військових. Щодня десятки капеланів-волонтерів організовують зони відпочинку, проводять особисті бесіди, здійснюють молитви, надають кризове консультування й звершують таїнства все це в умовах бойової зони, часто під обстрілами. Вони працюють у режимі 24/7, забезпечуючи контакт із сотнями бійців і поранених щомісяця.

Це служіння не лише зменшує рівень бойового стресу, а й створює «простір людяності» на передовій, де військові можуть відчути себе не лише солдатами, а людьми. Водночас волонтерське капеланство стикається з викликами – нестачею ресурсів, логістичними труднощами, а також моральним вигоранням самих служителів. Попри це, його гуманітарна значущість, довіра з боку ЗСУ і реальна ефективність роблять цю діяльність незамінною складовою духовної оборони країни.

Попри високу гуманітарну й моральну цінність капелансько-волонтерського служіння в умовах бойових дій, ця діяльність супроводжується низкою структурних, психологічних та організаційних викликів. Учасники такого служіння виконують складну та відповідальну роботу в екстремальному середовищі, що потребує не лише духовної мотивації, а й професійної підготовки, інституційної підтримки та міжконфесійної координації. Нижче окреслено ключові проблеми, з якими стикаються волонтери-капелани під час своєї місії в стабілізаційних пунктах і військових шпиталях на передовій [5].

Більшість капеланів-волонтерів мають базову пасторську чи богословську освіту, однак не проходили спеціалізованого навчання з кризової психології, роботи

з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), клінічного капеланства чи етики взаємодії з травмованими військовими. Такий дисбаланс між мотивацією і професійною компетентністю створює ризик неадекватного втручання, неконтрольованої емоційної залученості та особистого виснаження служителя.

Постійне перебування в зоні бойових дій, спілкування з пораненими, присутність при втраті побратимів і щоденне стикання з людським болем формують у волонтерів стійкий синдром вторинної травматизації. Відсутність системи психологічної підтримки та дефіцит ресурсів для саморегуляції сприяють розвитку хронічного емоційного вигорання. Навіть за наявності ротаційних графіків ці симптоми не зникають, а часто накопичуються.

Значна частина капеланів не є офіційно визнаними військовими капеланами, не входять до державного реєстру при Міністерстві оборони, що позбавляє їх юридичного статусу, логістичної підтримки й доступу до окремих об'єктів. Уся їхня діяльність ґрунтується на ентузіазмі, самофінансуванні або підтримці релігійних громад, без гарантій захисту з боку держави [6].

Попри наявність окремих позитивних прикладів (наприклад, діяльність ГО «Християнська служба порятунку»), системна взаємодія між представниками різних християнських конфесій залишається епізодичною. Служіння часто здійснюється автономно, без належного обміну досвідом, єдиного інформаційного поля або координаційних механізмів, що знижує ефективність спільної роботи й підвищує ризик дублювання або конфліктів.

Повернення капеланів додому після ротації не супроводжується професійною рефлексією, психологічною деескалацією чи супервізією. Волонтери залишаються з емоційним вантажем пережитого сам на сам, що підвищує ризик відстрочених психологічних реакцій, депресивних станів і довгострокової дестабілізації. Відсутність структур постротаційної підтримки є одним із головних ризиків сталості такого служіння [3].

Отже, на сьогодні капеланське волонтерське служіння в прифронтових шпиталях здійснюється переважно на базі ініціатив церковних та громадських організацій, що об'єднують протестантські капеланські команди. Організаційні моделі здебільшого ґрунтуються на ротаційному принципі – капелани регулярно змінюють локації, підтримуючи безперервність служіння. У багатьох випадках волонтерські служителі діють поза офіційною системою Міністерства оборони, що створює певні труднощі, але не знижує їхньої ефективності у забезпеченні духовної та психосоціальної підтримки.

Протестантські капеланські команди, зокрема служителі Євангельських християн-баптистів, відіграють ключову роль у формуванні стабільної системи підтримки, оскільки мають налагоджену мережу волонтерів, чітко регламентовані графіки ротацій і добре відпрацьовані методики духовного і психологічного супроводу. Вони забезпечують постійну присутність капеланів у медичних закладах і стабілізаційних пунктах, що підвищує довіру військових та сприяє ефективній адаптації у складних умовах.

Щотижневі ротаційні виїзди капеланів передбачають регулярну зміну команд, що допомагає уникнути емоційного вигорання та вторинної травматизації служителів. Повсякденна присутність капеланів у стабілізаційних пунктах забезпечує безперервність підтримки – військові мають змогу звертатися за духовною та психологічною допомогою в будь-який час, що підвищує їхню моральну стійкість і почуття безпеки.

Духовне служіння включає проведення особистих і групових молитов, кризове психологічне консультування, участь у Хліболомленні (Вечері Господній) за згодою учасників, а також організацію мобільних зон відпочинку, де військові можуть отримати гарячі напої, їжу, гігієнічні засоби та просто відпочити. Ці форми служіння допомагають створити атмосферу підтримки і зняття стресу в екстремальних умовах.

Міжконфесійна співпраця в польових умовах здебільшого має фрагментарний характер, хоча існують приклади ефективної координації, зокрема в межах об'єднань на кшталт «Християнської служби порятунку». Капелани різних конфесій взаємодіють задля задоволення духовних потреб військових різних віросповідань, організовують міжконфесійні богослужіння та забезпечують присутність священників різних релігій за потреби. Проте відсутність єдиної координаційної платформи обмежує потенціал такої співпраці.

Висновки. Капелансько-волонтерське служіння в стабілізаційних пунктах та військових шпиталях на передовій є ефективною формою духовної і психосоціальної підтримки військовослужбовців у складних умовах війни. Його унікальність полягає у безперервній, особистісній присутності поруч із військовими в найкритичніші моменти життя: під час бою, втрат, очікування медичних операцій, реабілітації або прощання з життям.

Особливу роль у цій сфері відіграють протестантські капеланські команди, які реалізували дієву модель служіння, що поєднує духовну, емоційну та побутову підтримку. Організація зон відпочинку, 24/7 доступність капеланів, кризове консультування, міжконфесійні богослужіння та чуйне ставлення до індивідуальних потреб військових є проявом глибокої пасторської опіки, що виходить за межі релігійної конфесійності.

Водночас капеланське волонтерське служіння стикається із системними викликами, серед яких відсутність спеціалізованої підготовки з кризової психології та військового капеланства, недостатній юридичний статус, брак механізмів профілактики емоційного вигорання та відсутність офіційного визнання капеланів-волонтерів державними структурами. Хоча їхня діяльність залишається переважно непомітною на рівні інституцій, вона має значний вплив на благополуччя і моральний стан військових.

Подальший розвиток капелансько-волонтерського служіння вимагає комплексного підходу, який передбачає:

- створення спеціалізованих навчальних програм з клінічного, кризового та військового капеланства;
- офіційне визнання волонтерського служіння як важливої складової національної системи духовного захисту;
- впровадження системи посттравматичної психологічної підтримки капеланів;
- розвиток міжконфесійного партнерства як необхідної відповіді на сучасні виклики воєнного часу.

Таким чином, капелансько-волонтерське служіння виступає не лише гуманітарною місією, але й важливою формою служіння любові, людяності й надії, без якої досягнення перемоги залишається неповним.

Список використаної літератури

1. Кореневич В. М., Кушнірчук А. Ю., Поворознюк В. В. Досвід душпастирської опіки в українському духовенстві в козацьку добу. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 4 (12). С. 295–308. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4\(12\)-295-308](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-4(12)-295-308).
2. Кореневич В. М., Поворознюк В. В., Терещук О. А. Теологічні засади взаємовідносин між церквою і державою в контексті Святого Письма. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Т. 3, № 83. С. 24–29. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-3-4>.
3. Зуйков В. О., Кореневич В. М., Терещук О. А. Державотворення та Збройні сили у світлі Святого Письма. *Культурологічний альманах*. 2025. № 1 (13). С. 40–47. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.5>.
4. Долганова М. Особливості діяльності інституту військових капеланів в країнах Центрально-Східної Європи. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне*

- управління та адміністрування. 2022. Т. 33 (72), № 6. С. 7–15. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/02>.
5. Зуйков В. О., Кушнірчук А. Ю., Терещук О. А. Основні напрямки діяльності військового капелана Збройних Сил України. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: історія та археологія, державне управління, економіка, педагогіка, техніка, право*. 2025. № 4 (34). С. 1049–1064. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-4\(34\)-1049-1064](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-4(34)-1049-1064).
 6. Зуйков В., Поворознюк В., Кореневич В. Взаємні обов'язки держави, правителів і громадян у християнському контексті. *Вісник Львівського університету. Серія: філософсько-політологічні студії*. 2025. № 58. С. 71–77. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.8>.

CHAPLAIN VOLUNTEER MINISTRY AS A FORM OF SPIRITUAL AND PSYCHOSOCIAL SUPPORT FOR MILITARY PERSONNEL ON THE FRONTLINE

Volodymyr Zuikov

*Drahomanov National Pedagogical University,
Educational and Scientific Institute of Philosophy and Educational Policy,
Department of Theology and Religious Studies
Pyrohova str., 9b, 01601, Kyiv, Ukraine*

This article examines chaplain volunteer ministry as an effective form of spiritual and psychosocial support for military personnel on the frontline in the context of the ongoing war in Ukraine. Due to the shortage of qualified psychologists at the frontline, the significance of volunteer chaplaincy is steadily increasing, highlighting its relevance and the urgent need for comprehensive interdisciplinary study. The article explores the specifics, structure, and main functions of chaplaincy activities in stabilization points and military hospitals, as well as their importance for maintaining the moral and psychological state of soldiers. The role of Protestant chaplain teams in providing continuous spiritual care, crisis counseling, organizing rest zones, conducting worship services, and sacraments with participants' consent is emphasized. The challenges faced by volunteer chaplains are analyzed, including the lack of specialized training, risks of secondary trauma, absence of official status, and interconfessional coordination. The need for developing training programs, formalizing chaplaincy activities, establishing post-rotation support, and enhancing interconfessional cooperation is identified. Additionally, the sociocultural context of chaplain ministry is explored, which allows understanding its importance not only as a tool for psychological rehabilitation but also as a mechanism for preserving spiritual identity, moral resilience, and humanitarian values in wartime. The impact of chaplaincy on fostering an atmosphere of support and mutual understanding among military personnel of different faiths is analyzed, which is particularly important for the multi-confessional Ukrainian armed forces. It is emphasized that chaplain volunteer ministry contributes not only to stress mitigation but also to the overall restoration of morale and adaptation of military personnel to the extreme conditions of combat.

Key words: chaplaincy, volunteer ministry, spiritual support, psychosocial support, stabilization points, military hospitals.